

EN NØDVENDIG PARTNER

Ungdomsskolens bidrag til
elevers læring i den åbne skole

MINISTERIET FOR
BØRN, UNDERVISNING
OG LIGESTILLING

Ungdomsskoleforeningen

ung

En nødvendig partner

- Ungdomsskolens bidrag til elevers læring i den åbne skole

Udgiver:
Ungdomsskoleforeningen
Rugårdsvej 9 B
5000 Odense C.
Tlf. 66 149 149
Mail: ung@ungdomsskoleforeningen.dk
www.ungdomsskoleforeningen.dk

Redaktion: Janni Kristensen, Mads Søndergaard Thomsen og Kent Sørensen (ansv.)

Produceret med støtte fra Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Marts 2016

ISBN: 87-89371-58-0

Ungdomsskoleforeningen

ung

Rugårdsvej 9 B
5000 Odense C
Tlf. 66 149 149
ung@ungdomsskoleforeningen.dk
www.ungdomsskoleforeningen.dk

Indhold

Forord.....	04
Metode & tak.....	05
Læseguide	06
Elevperspektiver på læring i den åbne skole	07
Centrale konklusioner fra 'Elevens læring i den åbne skole'	07
Tværgående perspektiver	07
Tættere på de konkrete undervisningsforløb	08
Opmærksomhedspunkter fremadrettet	09
Undersøgelsens anbefalinger	11
Folkeskole- og forvaltningsperspektiver på læring i den åbne skole.....	12
Horisontale perspektiver.....	13
Læringsmiljøer.....	13
Motivation	14
Samarbejdspartnere i den åbne skole.....	16
Ungdomsskolen som samarbejdspartner.....	16
Eksterne aktørers bidrag til folkeskolen	19
Vertikale perspektiver.....	21
Virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer	21
Anvendelses- og produktorienterede forløb.....	23
Læringsunderstøttende undervisning	24
Konklusion: Succeser og udfordringer.....	26

Forord

Projektet "Samarbejde om læring i den åbne skole" (SoL-projektet) nærmer sig sin afslutning. Dermed er ungdomsskolernes arbejde med at indgå konstruktive samarbejder og partnerskaber med folkeskolerne naturligvis ikke til ende. Det fortsætter, som det netop er intensionen med reformen af folkeskolen og tankerne bag den åbne skole. Men det er tiden at gøre status over såvel SoL-projektet som de generelle erfaringer fra ungdomsskolens engagement i den åbne skole.

Og lad det være sagt med det samme: Ungdomsskolen har vist sig som en givende og nødvendig partner for folkeskolen. Ungdomsskolen formår at binde folkeskolen og lokalsamfundet sammen, så tankerne om, at skolen skal åbne sig kan konkretiseres og føres ud i livet til gavn for alle parter. Ungdomsskolen formår samtidig at levere kvalitativ læring, der både foregår i nye og anderledes rammer, udføres på en anden måde, virker motiverende for elevernes lyst til at lære, og samtidig understøtter målene i den nye folkeskole.

Ungdomsskoleforeningen var fra starten positiv over for idéen om et tættere samarbejde med folkeskolerne omkring f.eks. valgfag, understøttende undervisning og lektiecaféer. For det første, fordi vi så et fornuftigt perspektiv i at åbne skolerne for det lokale samfund herunder foreningsliv, idrætsforeninger og uddannelsesinstitutioner. For det andet fordi vi i al beskedenhed mente, at ungdomsskolerne havde meget at bidrage med i den sammenhæng – især set i lyset af tankerne om at skabe en anden form for læring end den traditionelle. Den længere skoledag skulle ikke være mere af det samme, men mere af noget andet. Endelig kunne vi også se fordele for ungdomsskolens egen virksomhed, da folkeskolen er en central samarbejdspartner for en mere fri skoleform, som opererer på forskellig vis i det folkeoplysende, kommunal- og uddannelsespolitiske felt.

Derfor er det også med glæde, vi nu kan konstatere, at mange af idéerne, som blev præsenteret i såvel publikationer som på konferencer, er blevet realiseret. Resultaterne, som de fremlægges i nærværende kataloger og på afslutningskonferencen for SoL-projektet, peger på positive erfaringer, selv om der i sagens natur også har været og er udfordringer af såvel organisatorisk som økonomisk karakter. F.eks. skal vi klart opfordre de kommunale forvaltninger til at rammesætte arbejdet med den åbne skole, da det understøtter mulighederne, ligesom den økonomiske fordeling af udgifterne bør afklares.

Ungdomsskolen er ikke hele løsningen, men er uden tvivl en væsentlig del af løsningen på de udfordringer, implementeringen af den nye folkeskole medfører. Ungdomsskolen kan give et markant fagligt kvalificeret bud på undervisning i autentiske læringsmiljøer med andre lærerkræfter og med anvendelse af et udvidet læringsbegreb.

Derfor vil vi også fastholde vores positive tilgang til reformen og tankerne om den åbne skole. Det betyder ikke, at der ikke kan være brug for justeringer. Selvfølgelig kan der det. Men vi håber ikke kritikken fra forskellige sider fører til en tilbagerulning af tankerne om at åbne skolen for det omgivende lokalsamfund bl.a. gennem indgåelse af partnerskaber. Det vil være ærgerligt, da processen først lige er sat i gang og skal have længere tid for at vise sin fulde effekt. Konklusionerne fra SoL-projektet understøtter netop, at ungdomsskolen er en nødvendig del af løsningen på de udfordringer folkeskolen står over for. Det giver merværdi at inddrage ungdomsskolen og andre partnere i den åbne skole, det giver en anderledes tilgang til læring og dermed øget motivation og lyst til at lære for de unge.

Med disse praksiskataloger ønsker vi at udbrede erfaringer fra de deltagende caseskoler i SoL-projektet. Selvfølgelig med det mål, at det kan inspirere andre ungdomsskoler, men også folkeskoler, forvaltninger, politikere og andre med interesse for den åbne skole.

Der er stadig brug for at gøre en god skole bedre – med ungdomsskolen.

Kent Sørensen
Konst. formand

Lars Buchholt Kristensen
Næstformand

Metode & tak

Undersøgelsen er gennemført i perioden september 2014 til marts 2016 i samarbejde med syv ungdomsskoler landet over og Center for Ungdomsforskning (CeFU) ved Aalborg Universitet.

Caseskolerne er udvalgt på baggrund af et ønske om geografisk spredning og for at sikre forskelligartede tilbud. I projektperioden har caseskolerne været konstruktive samarbejdspartnere, der foruden at stille egen tid til rådighed for projektet har fungeret som kontakt til deres samarbejdspartnere.

Ungdomsskoleforeningens medarbejdere har gennem projektperioden, foruden indledende besøg hos caseskolerne, foretaget 39 interviews. Interviewene er gennemført over to gange for at sikre, at en evt. udvikling kunne afdækkes. Første interviewrunde fandt sted i perioden oktober 2014 til februar 2015 og anden interviewrunde i perioden september 2015 til december 2015. Som følge heraf har projektet dækket både skoleåret 2014/2015 og 2015/2016, men har dog ikke haft muligheden for at følge skoleårene fuldstændigt fra start til slut.

Alle citaterne i rapporten er anonymiseret, men såvel kommune som ansættelsesforhold fremgår. Caseskolerne har ligeledes stillet alt tilgængeligt skriftligt materiale til rådighed, når det har været ønsket fra Ungdomsskoleforeningen.

I oktober 2015 er der desuden gennemført en spørgeskemaundersøgelse udsendt til alle landets ungdomsskoler. I alt 56 besvarelser er indkommet, og disse danner grundlag for de kvantitative analyser, der enkelte steder supplerer citaterne.

Center for Ungdomsforskning ved Institut for Læring og Pædagogik, Aalborg Universitet, har gennem et følgeforskningsprojekt undersøgt elevernes motivation og trivsel i udvalgte samarbejdsfag. Rapporten udgives særskilt. Tak til Mette Pless og Kira Kofoed for et godt og konstruktivt samarbejde i projektperioden.

Der skal lyde en stor tak til ledere og medarbejdere, der har stillet sig til rådighed for interviews i projektperioden. En særlig tak til Københavns Kommunes Ungdomsskole, Ung Egedal, UngNord, Ungdomsskolen Kolding, Horsens Ungdomsskole, Randers Ungdomsskole og UngNorddjurs, der igennem hele projektet har bidraget med hårdt arbejde og velvillighed.

Til projektet har været tilknyttet en følgegruppe med repræsentanter fra Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, Kommunernes Landsforening, Skole og Forældre, Skolelederforeningen, Uddannelsesforbundet, Landsorganisationen for Ungdomsskoleledere, samt Ungdomsskoleforeningens bestyrelse. En særlig tak skal lyde til Hong Quang Ha, Peter Bjørn, Caroline Hegelund, Mette With Hagensen, Jørgen Mandrup, Jan Andreasen, Thomas N. Feldborg Bruun, Susanne Tellerup og Per Lindegaard Christensen.

Ungdomsskoleforeningen, marts 2016

Læseguide

Rapporten består af Ungdomsskoleforeningens egen undersøgelse, anbefalinger og konklusioner, samt uddrag og anbefalinger fra CeFU's rapport 'Elevens læring i den åbne skole'.

Afsnittet 'Elevperspektiver på læring i den åbne skole' er et direkte uddrag fra rapporten. Heri gennemgås de centrale konklusioner fra CeFU's undersøgelse, på baggrund af observationer, elevinterviews mv.

Afsnittet 'Folkeskole- og forvaltningsperspektiver på læring i den åbne skole' er skrevet på baggrund af Ungdomsskoleforeningens undersøgelse. Her inddrages interview med ungdomsskole- og folkeskoleledere samt forvaltningsansatte, til at belyse den læring, der finder sted i samarbejdet om åben skole.

Det er valgt, at strukturen fra CeFU's rapport går igen i denne del for at anskueliggøre de sammenfald, der er i konklusionerne. Derfor er opdelingen i horisontale og vertikale perspektiver anvendt i dette afsnit.

Elevperspektiver på læring i den åbne skole

Som en del af Sol-projektet udarbejdede CeFU en undersøgelse omkring elevers læring i den åbne skole. Hele undersøgelsen kan læses i rapporten 'Elevers læring i den åbne skole. Forskningsbaseret erfaringsopsamling om undervisningsforløb i samarbejde mellem ungdomsskole og folkeskole'. Vi vil her fremlægge undersøgelsens centrale konklusioner, samt anbefalinger.

Centrale konklusioner fra 'Elevers læring i den åbne skole'

Overordnet set peger undersøgelsen på, at samarbejdet mellem ungdomsskole og folkeskole omkring den åbne skole bidrager positivt til elevernes læringsudbytte og trivsel. Med undervisningsforløb, som finder sted i autentiske læringsmiljøer, der gør brug af et bredt læringsbegreb, som indebærer et fokus på udviklingen af faglige, sociale, personlige og demokratiske kompetencer, samt trækker på en række forskellige underviser-fagligheder, peger undersøgelsen på, at ungdomsskolen bidrager positivt til indfrielse af intentionerne med åben skole. Ungdomsskoleforløbene understøtter elevernes læring i relation til opstillede læringsmål i konkrete fag og generelt i forhold til folkeskolens almene formål (jf. Bekendtgørelse om Folkeskolens formål § 1). Desuden bidrager forløbene positivt til elevernes indbyrdes relationer og det sociale læringsmiljø på skolerne.

Med folkeskolereformen har ungdomsskolen fået en helt central rolle som samarbejdspartner for folkeskolen omkring åben skole. Undersøgelsen peger på, at der er behov for en fremadrettet opmærksomhed på - og arbejde med - dette samarbejde for både ungdomsskole og folkeskole. For ungdomsskolen vil det være særligt vigtigt med et fokus på, hvordan man kan arbejde med en tilnærmelse til de læringsmål og krav, der gør sig gældende i folkeskolen samtidig med, at dette sker med respekt for den særlige læringstradition og -tilgang, der præger ungdomsskolen.

Tværgående perspektiver

Undervisning i andre rammer - variation og frirum

Det at undervisningen foregår i andre rammer gør en forskel i sig selv. Dette er med til at skabe variation i undervisningen og i skolehverdagen, hvilket eleverne fremhæver som motiverende, fordi det skaber mulighed for et nyt perspektiv på skolelivet. Det gælder både i relation til det faglige indhold - som i andre rammer (og med et anderledes fokus) - opleves som nyt og spændende. Men det fremhæves også som positivt at møde (nye) undervisere med andre, mere praktisk funderede fagligheder. Samtidig fremhæver eleverne, hvordan de anderledes læringsrammer understøtter det sociale fællesskab i klassen - eller mellem elever fra forskellige klasser/skoler.

Desuden fremhæver en del af eleverne også ungdomsskoleforløbene som en form for frirum og 'åndehul' fra en presset skolehverdag, med fokus på præstation og bedømmelse. En hverdag, der kan skabe en optagethed af ikke at træde ved siden af og en bekymring for at fejle (ift. lærernes forventninger) og kan betyde, at nogle unge afholder sig fra at deltage aktivt i undervisningen. Her synes ungdomsskoleforløbene at tilbyde adgang til andre typer af læreprocesser, med vægt på det oplevelsesorienterede, undersøgende og afprøvende. Ungdomsskolens særlige læringsmiljøer synes således at understøtte unges motivation for læring og deres læringsudbytte.

Tættere på de konkrete undervisningsforløb

Vi har grupperet undervisningsforløbene i tre 'kategorier' med afsæt i deres særlige tyngdepunkt og fokus. Nogle forløb har særligt fokus på elevernes personlige erfaringsdannelse gennem virkelighedsnære forløb i autentiske læringsmiljøer. Andre forløb er struktureret omkring det anvendelses- og produktorienterede som organiserende ramme for undervisningen. Mens nogle forløb sætter særligt fokus på at understøtte elevernes læringskompetencer og -strategier.

Virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsmiljøer

Flere af forløbene er tilrettelagt indenfor, hvad man kan betegne som autentiske læringsmiljøer (skoven, havet, et kunstnerisk værksted). Her spiller læringsrammerne en vigtig rolle i forhold til at skabe en virkelighedsnær undervisning. Underviserne benytter de særlige læringsrammer som anledning til at understøtte elevernes nysgerrighed. Underviserne prøver herigennem at anspore eleverne til at gå undersøgende til værks i undervisningen. Samtidig synes den tætte kobling mellem teori og praksis, der også kendetegner disse forløb at spille en vigtig rolle for elevernes læring. En kobling som i de forløb, der foregår i naturen, opstår gennem arbejdet med at løse konkrete opgaver, med et tydeligt formål (at overleve i naturen, at dykke osv.). Herigennem får undervisningen en umiddelbar og tydelig relevans, der virker motiverende og engagerende for elevernes deltagelse i undervisningen. Desuden er fysisk aktivitet centralt på flere af disse forløb, der således kan ses som eksempler på, hvordan man i undervisningen meningsfuldt kan integrere bevægelses-elementer. For eleverne, som arbejder i et kunstnerisk værksted, er omdrejningspunktet eksperimenterende, undersøgende og åbne læreprocesser, der synes at skabe gode muligheder for fordybelse og koncentration.

De virkelighedsnære forløb understøtter således:

- Elevernes nysgerrighed og undersøgende tilgang til det faglige indhold
- Elevernes oplevelse af meningsfuldhed og relevans i undervisningen
- Elevernes mulighed for fysisk udfoldelse som en integreret del af undervisningen
- Elevernes mulighed for fordybelse og erkendelse gennem kreative og åbne læreprocesser

Anvendelses- og produktorienterede undervisningsforløb

Nogle af undervisningsforløbene har det anvendelsesorienterede og produktbaserede som tyngdepunkt. Disse forløb synes generelt at være befordrende for elevernes motivation og læring. Det virker motiverende, at eleverne selv er involveret i at skabe og udforme og har et ansvar for de 'produkter',

der danner rammen om - og udgør slutmålet med - forløbene. Også her synes den tætte kobling mellem teoretiske perspektiver og det at afprøve det i praksis at spille en positiv rolle for elevernes læring og motivation. Samtidig synes forløbenes stærke fokus på elevernes samskabelse undervejs i arbejdsprocessen at understøtte elevernes sociale relationer og dermed det sociale læringsmiljø i klassen.

De anvendelses- og produktorienterede forløb understøtter således:

- Elevernes samskabelse, involvering og engagement i undervisningen
- Elevernes oplevelse af retning og meningsfuldhed i undervisningen
- Elevernes oplevelse af sammenhæng mellem teori og praksis gennem arbejdet med udformning af et konkret produkt

Læringsunderstøttende forløb

Andre undervisningsforløb har særligt tyngden på det læringsunderstøttende med konkret afsæt i læringskonceptet MiLife, om end på forskellige måder. Et forløb er anlagt som en lærings-camp for ikke-uddannelsesparate unge. Her arbejdes der både med at understøtte elevernes faglige kompetencer gennem tæt lærerstøtte, men der er også fokus på mere personlige kompetencer, som selvtillid, vedholdenhed, mestring, fremtoning m.m. Et andet forløb er tilrettelagt som klasseundervisning og har særligt fokus på at udvikle elevernes individuelle personlige og sociale kompetencer gennem konkrete øvelser og aktiviteter, der sætter fokus på konfliktløsning m.m., ligesom der sættes fokus på klassefællesskabet og elevernes indbyrdes relationer. Begge forløb skaber gode læringsmuligheder for eleverne. Koblingen mellem et fokus på klassefællesskabet, samt den enkelte elevs behov, styrker og udfordringer, synes at skabe en større trykthed, åbenhed og sammenhold eleverne imellem, der understøtter det sociale læringsmiljø i klassen. Og særligt lærings-camp'en skaber mulighed for en faglig progression, der for elever med faglige udfordringer skaber fornyet tro på egne evner og mod på at byde ind og deltage i folkeskolens almen-undervisning.

De læringsunderstøttende forløb skaber således mulighed for at arbejde med dels:

- Elevernes faglige kunnen og mestrings-strategier
- Elevernes personlige og sociale kompetencer
- Det sociale læringsmiljø i klassen
- At (gen)skabe faglig selvtillid og motivation hos elever med faglige udfordringer

Opmærksomhedspunkter fremadrettet

Samarbejde mellem folkeskole og ungdomsskoleforløb

Nogle undervisningsforløb er tilrettelagt i tæt samarbejde mellem undervisere fra folkeskolen og fra ungdomsskolen. Et sådant tæt samarbejde skaber gode muligheder for at bringe de forskellige fagligheder og læringstilgange i spil og derigennem understøtte elevernes læring på tværs af skoleformer. Det er ikke muligt i alle sammenhænge at etablere et tæt samarbejde omkring konkrete undervisningsforløb, men generelt er det væsentligt at øge og konsolidere samarbejdet mellem ungdomsskole og folkeskole.

I forlængelse af dette er det væsentligt at være opmærksom på, at planlægning af fælles undervisningsaktiviteter mellem folkeskolen, ungdomsskolen – og en eventuel tredjepart – kræver prioritering, tid og koordinering. Alle parter skal kunne se idéen og formålet med undervisningsforløbet, så ansvaret fordeles imellem parterne. Og det kræver ikke mindst forståelse og opbakning på ledelsesniveau.

Fokus på overgange

Særligt for de læringsunderstøttende forløb, der tilrettelægges som intensive læringsforløb, vil udfordringen være at fastholde og understøtte den faglige udvikling og selvtillid, eleverne opbygger under forløbet, når de vender tilbage til den klasse, som de er en del af til dagligt, og til en undervisningshverdag, hvor der ikke nødvendigvis er de samme lærer-ressourcer til rådighed. Her risikerer eleven at 'falde tilbage' i den perifere elev-position, som mange havde før forløbet.

For undervisningsforløb med særligt fokus på de sociale og personlige kompetencer er det ligeledes væsentligt at have blik for koblinger og overgange. Her er det væsentligt at fastholde et fokus på den positive udvikling i relation til det sociale læringsmiljø, når eleverne vender tilbage til skolehverdagen, hvor det faglige fokus fylder, og hvor lærerne ikke nødvendigvis har tæt kendskab til, hvad eleverne har været i gang med.

Det kræver således også her et tæt samarbejde mellem underviserne på ungdomsskoleforløbet og i folkeskolen - både ift. overlevering omkring forløbets indhold og betydning på elev- og klasseniveau, samt en aftale om, hvordan man kan fastholde, omsætte og videreføre de positive erfaringer fra forløbene ind i folkeskolens almen-undervisning. Dette kræver selvsagt opbakning fra ledelsen på både ungdomsskole og folkeskole, i relation til at prioritere dette.

Arbejdet med læringsmål

Generelt er forløbene karakteriseret ved at have et relativt klart sigte og mål. Men samtidig er det tydeligt, at underviserne (og ungdomsskolen) står famlende overfor at skulle arbejde med egentlige skriftlige læringsmål - ikke mindst læringsmål, der knytter an til folkeskolens læringsmål. Fremadrettet vil det være givtigt, hvis der i ungdomsskoleregi sættes fokus på, hvordan og hvornår der i undervisningsforløbene kan skabes relevante koblinger til folkeskolens generelle læringsmål, og til øvrige fag i folkeskolen. Dette vil lette det konkrete samarbejde mellem de forskellige skoleformer.

Samtidig er det væsentligt at fastholde respekten for - og balancen mellem - de forskellige fagligheder og tilgange, der præger skoleformerne. Som det fremgår af undersøgelsen, værdsætter eleverne netop den afveksling og anderledeshed, som ungdomsskoleforløbene repræsenterer, ligesom vigtigheden af at fastholde et bredt fokus på læringsmål og undervisningstilgange understreges. I forlængelse heraf vil et centralt fremadrettet pejlemærke for ungdomsskolerne være at udvikle og konkretisere, hvad der ligger i det 'udvidede læringsbegreb', som udgør en central del af ungdomsskolernes selvforståelse, og hvordan dette læringsbegreb forholder sig til folkeskolens læringsmål. Nærværende undersøgelse giver bud på elementer af dette, men der er behov for en yderligere indkredsning og kvalificering af ungdomsskolernes læringsbegreb.

Undersøgelsens anbefalinger

På baggrund af undersøgelsen anbefales det, at man i det fremtidige arbejde med åben skole og understøttende undervisning prioriterer følgende:

I relation til samarbejdet mellem folkeskole og ungdomsskole

Partnerskaber og samarbejde spiller en vigtig rolle i åben skole. Ungdomsskolen udgør en central samarbejdspartner for folkeskolen. Som undersøgelsen peger på, bidrager ungdomsskolen positivt til intentionerne med den åbne skole. For at understøtte og videreudvikle samarbejdet anbefales følgende:

- Prioritering og understøttelse af ungdomsskolernes videre arbejde med udvikling af Ungdomsskolens 'udvidede' læringsbegreb, samt konkrete læringsmål for undervisningsforløbene, der respekterer de særlige styrker, der udgør ungdomsskolens tilgang til læring. Dette vil dels tydeliggøre ungdomsskolens særlige læringspotentialer samt tydeliggøre formålet med undervisningsforløbene og koblingerne til folkeskolens øvrige fag.
- Prioritering af at øge og udvikle samarbejdet mellem folkeskole og ungdomsskole. Fra ledelsestil underviser-niveau. Dette understøtter koblingerne mellem folkeskolen og ungdomsskolen og bidrager til sammenhæng i elevernes læreprocesser.

I relation til undervisningsforløbene

Ungdomsskolens undervisningsforløb bidrager, som det fremgår ovenfor, til elevernes læring. Dette sker ikke mindst som følge af et bredt læringsfokus og en undervisning, som adskiller sig fra den skolehverdag, som eleverne møder i folkeskolen. Med afsæt i undersøgelsens konklusioner anbefales følgende i den fremtidige tilrettelæggelse og udvikling af undervisningsforløb:

- Prioritering af undervisningstilbud, som adskiller sig fra folkeskolehverdagen og som ikke har samme fokus på præstation og karakterer. Det skaber mulighed for åbne og undersøgende læreprocesser.
- Prioritering af undervisningsforløb, som gør brug af virkelighedsnære læringsmiljøer, har fokus på anvendelsesorienterede problemstillinger, eller arbejder hen imod skabelsen af et egentligt produkt som afslutning på forløbet. Det virker motiverende på eleverne, at der er et konkret og tydeligt formål med undervisningen, og at koblingen mellem teori og praksis fremstår tydeligt.
- Prioritering af undervisningsforløb med læringsunderstøttende elementer. Disse forløb bidrager til elevernes tro på egne evner og vedholdenhed samt understøtter deres faglige progression og mestring. Særligt i relation til fagligt udfordrede elever.
- Prioritering af at introducere eleverne til lærerfagligheder, som har en anden tilgang til undervisning og læring. Det virker motiverende på eleverne at blive undervist af en fagperson, som selv har arbejdet med det, der undervises i.
- Prioritering af undervisningsforløb, som bringer elever sammen enten på tværs af klasser eller i klassen på nye måder. Det skaber grobund for nye venskaber, bedre sammenhold og et godt socialt læringsmiljø.

Folkeskole- og forvaltningsperspektiver på læring i den åbne skole

Uddraget fra CeFU's rapport 'Elevs læring i den åbne skole' fokuserer på de læringsrum, som opstår, når ungdomsskolen tilbyder undervisningsforløb i folkeskolen fra et elev-perspektiv, samt den læring og trivsel eleverne opnår herved. I dette afsnit tages der udgangspunkt i skolelederens og forvaltningens perspektiv på læring i den åbne skole, som det fremgår af 39 interview gennemført af Ungdomsskoleforeningen. Vi vil præsentere forskellige synspunkter på, hvordan folkeskoler, ungdomsskoler og andre samarbejdspartnere i fællesskab kan bidrage med læring i folkeskolen.

I tråd med analysen foretaget i CeFU's rapport, hvoraf konklusionerne fremgår af foregående afsnit, vil denne del tage udgangspunkt i en opdeling i horisontale og vertikale perspektiver. Hvor de horisontale går på tværs af undervisningsforløbene og samtidig fremlægger de generelle holdningen til åben skole samarbejdet, vil de vertikale perspektiver gå i dybden med de konkrete forløb, der har været med i projektet. I første afsnit fremlægger vi de horisontale perspektiver. Samtidig tages der i dette afsnit fat i den generelle holdning til den åbne skole, og de holdninger skoleledere og forvaltningschefer har til åben skole. Vi går derefter videre til de vertikale perspektiver, hvor vi zoomer ind på de tre kategorier: 'Virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer', 'Anvendelses- og produktorienterede undervisningsforløb' og 'Læringsunderstøttende undervisning', der er dækkende for projekterne, der har indgået i undersøgelsen.

Med udgangspunkt i de horisontale og vertikale perspektiver er formålet med denne analyse at skitsere både muligheder og udfordringer i et samarbejde mellem ungdomsskolen og folkeskolen. At samme opdeling, som CeFU anvender bruges i denne rapport er med til at anskueliggøre, at der er stort sammenfald i konklusionerne i de to undersøgelser. På baggrund heraf vil vi fremlægge et sæt anbefalinger til det videre arbejde med den åbne skole.

Horisontale perspektiver

Ud fra de forskellige interviews er der tre tematikker, som går igen i alle interviews: læringsmiljøer, motivationen hos eleverne og samarbejdspartnere i den åbne skole. De beskrives nærmere i det følgende.

Læringsmiljøer

Langt størstedelen af interviewpersonerne på skoler og i forvaltninger gav udtryk for, at den åbne skole åbner op for nye læringsmiljøer. Der bliver givet udtryk for, at anderledes læringsmiljøer i sig selv er en god ting, da de giver eleverne nye muligheder og ny inspiration, men man har især fokus på de autentiske læringsmiljøer, og hvordan disse påvirker eleverne.

Flere af ungdomsskolerne, som indgår i projektet, har erfaring med at tilbyde fag i folkeskolen, som giver eleverne mulighed for at modtage læring uden for de traditionelle rammer, som man ser dem i folkeskolen. UngNord-djurs tilbyder faget friluftsliv, hvor eleverne opnår viden inden for naturfagene ved at omsætte teori til praksis. I Københavns Kommunes Ungdomsskole har man tilbudt valgfaget "På vej i værkstedet", hvor eleverne opnår viden omkring arbejdet som mekaniker ved fysisk at være på et værksted. Et fag, hvor eleverne ikke blot opnår viden omkring et emne, men samtidig oplever det. Fag som dette er med til at skabe en klar kobling til et konkret fag, hvilket virker motiverende for eleverne. Samtidig er der en meget tydelig kobling til valget af ungdomsuddannelse, da undervisningen finder sted på en erhvervsskole og varetages af undervisere på mekaniker-uddannelsen.

"Det er en gave for eleverne at komme ud i de autentiske læringsmiljøer."

(Projektleder, Børne- og Ungdomsforvaltningen, Københavns Kommune)

I Odense er man meget begejstret for de autentiske læringsmiljøer. En skoleleder beskriver de autentiske læringsmiljøer som noget helt specielt. De autentiske læringsmiljøer anvendes ofte i forbindelse med valghold, hvor flere folkeskoler og UngNord bidrager til valgfagsholdene, der foregår på tværs af folkeskolerne.

"Eleverne føler, de har et valg, og de kan komme ud i et miljø med inspirerende og engagerede undervisere – for de brænder fandeme for det her. Plus, man er sammen med en gruppe unge – det er min hypotese – man er ikke bare blevet puttet ind på et eller andet hold på den lokale skole, som der var mulighed for, men man har haft et valg. Det giver nogle gode effekter, god energi og stor lyst." (Souschef, folkeskole, Odense Kommune)

I Odense giver man også udtryk for, at det ikke har været let at arbejde med de autentiske læringsmiljøer på tværs af folkeskolerne. Både forældre, elever og lærere har arbejdet med at ændre deres mindset i forhold til, hvor undervisningen foregår. Den generelle opfattelse var, at læring foregår i klasselokalet, hvorfor skolen var nødt til at pointere overfor både lærer, elever og forældre, at læring ikke kun foregår på skolen, men også ude i de autentiske læringsmiljøer. Dette bliver også understøttet af Børn- og Ungeforvaltningen i Odense:

"Man skal ikke tænke, at det hele skal ind på folkeskolens matrikel. Man skal ikke være bange for at arbejde i modeller hvor undervisningen spredes mere ud."

(Forvaltningschef, Odense Kommune)

I interview med både skoleledere og forvaltning i Odense bemærker man, at det er nødvendigt at lave en synlig kobling mellem åben skole og folkeskolen for at ændre dette mindset, så åben skole ikke "bare" bliver noget ekstra ved siden af den almindelige undervisning. Overgangene mellem undervisningen i valgfag eller understøttende undervisning, der varetages af ungdomsskolen eller andre eksterne aktører, og folkeskolens almenundervisning er afgørende for, at elevernes udvikling, motivation og trivsel varer ved. Og netop disse overgange bør være et fokusområde for fremtidigt samarbejde mellem ungdomsskolen og folkeskolen (Elevers læring i den åbne skole s. 11).

Den åbne skole giver eleverne adgang til nye og autentiske læringsmiljøer, hvilket fremmer motivation og læringslyst

Motivation

I dette afsnit vil vi diskutere, hvilken indflydelse eksterne undervisere har på motivationen for elever i folkeskolen, og mere specifikt hvordan folkeskoleledere oplever, at eleverne tager imod læring fra disse undervisere, herunder ungdomsskolens undervisere.

Flere af skolerne bemærker, at undervisning fra eksterne undervisere allerede før undervisningens start har alle forudsætningerne for at lykkes. Eleverne er generelt glade, når undervisningen bliver varetaget af en anden end den lærer, de normalt har, da det betyder at eleverne får et afbræk fra den normale skoledag:

"Det er flødeskum på en dagligdag. Fordi de [eksterne partnere] kan tilbyde noget helt andet i forhold til materiale, grej og undervisere med andre kompetencer. De tilbyder noget ekstra – noget som skolen ikke kan tilbyde."

(Skoleleder, Randers Kommune)

Et andet eksempel er fra Norddjurs, hvor en afdelingsleder udtaler:

"Elevernes interesse for noget, der kommer ude fra, ja der har man point på forhånd."

(Afdelingsleder, folkeskole, Norddjurs Kommune)

Hvorfor er det interessant med eksterne undervisere, når man skal leve op til ambitionerne i åben skole? Som det fremgår i citatet ovenfor, så kan aktørerne i åben skole tilbyde noget andet end folkeskolen selv kan. I folkeskolen har man faste rammer og et fast pensum, som man skal igennem hvert år. Her kan eksterne undervisere tilbyde noget, der understøtter pensum på en ny måde. I Randers bemærker en skoleleder, at det især er fleksibilitet og kreativitet, som gør, at eksterne aktører er interessante for skolen som samarbejdspartnere. Flexibilitet i forhold til skolens organisatoriske og fysiske rammer, og kreativitet i forhold til at se muligheder i folkeskolens fag og pensum. En kombination af dette, samt villighed, skaber interessante forløb for både elever og undervisere. Forløb, som vækker interessen og motiverer de unge yderligere:

"Jeg skal skabe motiverede elever. Jeg skal have elever, som lærer så meget som muligt. [...] altså hvis jeg skal have lavet noget – et eller andet skal vi prøve-det-agtigt – så er ungdomsskolen parat, og de er et meget mindre stift system end skolen. Det kan jeg bruge, at man har sådan nogle ting, hvor man kan være voldsomt fleksible. Det understøtter hele tiden, at de her elever bliver så dygtige som muligt."

(Skoleleder, Randers Kommune)

I Odense erfarer man den øgede motivation i forbindelse med ungdomsskolens valgfagspakke, som har givet eleverne en større fornemmelse af medbestemmelse. På de besøgte skoler i Odense er man med i et valgfags-samarbejde, som har øget udbuddet af valgfagshold, hvilket betyder, at eleverne nu har flere forskellige fag at vælge mellem. I samarbejdet, hvor UngNord er koordinator, indgår 9 ud af 11 af regionens folkeskoler, samt en lang række eksterne aktører fra kultur- og fritidslivet, ungdomsuddannelserne mv.

De flere valgfag har givet eleverne en følelse af mere selvbestemmelse og valgfrihed. I stedet for at kunne vælge imellem skolens 4-5 årlige valgfag har de nu et helt katalog at vælge fra. De har muligheden for at vælge et valgfag, hvor de kan komme ud på andre skoler, ungdomsskolens lokaliteter, ungdomsuddannelser, kulturinstitutioner m.m. Det er kombinationen af nye undervisere og deres anderledes tilgang til læring og ungdomsskolens valgfagspakke, der gør, at eleverne synes den åbne skole bidrager til en mere spændende skoledag, vurderer skolelederne. Derudover har man hele valgfagsdage i stedet for kun to timer om ugen. Dette har man haft stor succes med:

"Elever og forældre ønsker, at det er torsdag [valgfagsdag] hver dag"

"[Det er] sjov, fedt og spændende - de glæder sig til at have valgfag."

(Viceskoleleder, Odense Kommune)

Elever vil gerne den åbne skole, da den tilbyder dem noget andet, end skolen ellers gør. De får lov til at prøve nye ting, de får en anderledes hverdag end den, de er vant til i skolen, og i mange tilfælde giver det dem også følelsen af medbestemmelse. Elementer, der alle bidrager til elevernes motivation i forhold til skolen og læring. Ved at inddrage en lang række aktører i lokalområder og anvende eksterne undervisere gøres skoledagen anderledes, spændende og sjov, og man giver eleverne lysten til at lære.

- Eksterne undervisere med anden baggrund kan tilbyde noget andet og anderledes
- Vær åbne overfor nye læringsprocesser/former: De eksterne undervisere skal tilpasse sig folkeskolen i forhold til regler og læringsmål, men de eksterne undervisere skal også have friheden til at komme med nye undervisningsformer. Det virker motiverende for eleverne når der skabes variation i undervisningen.
- Den åbne skole giver øgede muligheder for valgfag, hvilket øger elevernes medindflydelse.

Samarbejdspartnere i den åbne skole

Som illustreret ovenfor bidrager den åbne skole med motivation i folkeskolen i form af variation i hverdagen og anvendelsen af eksterne undervisere, der har andre tilgange til undervisningsformer (disse beskrives nærmere i afsnittet 'Vertikale perspektiver'). Skolerne er generelt glade for de nye rammer, som reformen har sat i forbindelse med den åbne skole. De nye rammer, og åben skole som en skal-opgave, har udfordret folkeskolerne til at tænke skole og læring i en bredere forstand, hvilket man giver udtryk for således i Odense:

"Skolerne har før haft en tendens til at tænke, at folkeskolen kunne og ville selv, og synes ikke den har haft brug for andre. Reformen har gjort, at man har fået øjnene op for, at man har brug for andre, og at man i fællesskab med andre kan højne niveauet."

(Viceskoleleder, Odense Kommune)

Hos en folkeskole i Norddjurs har man i nogen grad samme opfattelse:

"Åben skole skaber muligheder og sætter nye tanker i gang omkring at udnytte, at få ungdomsskolen, fritidslivet, kulturlivet og erhvervslivet ind i skolen."

(Afdelingsleder, folkeskole, Norddjurs Kommune)

Ungdomsskolen som samarbejdspartner

Som ungdomsskolens største kvalitet og fordel nævnte både folkeskoleledere og forvaltningschefer, at ungdomsskolen kender de unge og i forvejen er kendt på folkeskolerne. Ungdomsskolerne har en lang tradition for at være til stede på folkeskolerne, gennem kontakten til eleverne i det opsøgende arbejde, gennem undervisning i folkeskolens lokaler og gennem ungdomsskoleklubberne. Samtidig er der tradition for, at folkeskolelærere underviser på ungdomsskolen i fritidsundervisningen. Dette betyder, at kontakten mellem de to institutioner allerede eksisterer. Man kender hinanden på forhånd, hvilket gør samarbejdet nemmere.

"Jeg tænker ikke ungdomsskolen som noget eksternt, da de altid har været en del af skolen, men de skal være en større del af skolen."

(Afdelingsleder, folkeskole, Egedal Kommune)

Derudover har ungdomsskolen erfaringer med de unge; de er specialiseret i undervisning til unge. De har en anden pædagogisk tilgang til de unge, end den man ser i folkeskolen. Hos ungdomsskolen arbejder man i høj grad med elevinddragelse i undervisningen. Ungdomsskolens kendskab og kompetencer i forhold til de unge kommer til udtryk i flere interviews:

"Ungdomsskolen kan holde de unge og ligesom få ført dem ind i nogle gode relationer, gode interesser – altså de kan få dem motiveret, og det er stort set det, det hele handler om."

(Skoleleder, Randers Kommune)

"Ungdomsskolen kender segmentet, og hvilken størrelse de unge er."

(Afdelingsleder, folkeskole, Kolding Kommune)

"Ungdomsskolen kan nogle ting, vi ikke kan; de bidrager med nogle andre perspektiver ind i den mere klassiske undervisning"

(Skoleleder, Randers Kommune)

Derudover nævnes ungdomsskolernes netværk som en kvalitet. Hos Børn- og Ungeforvaltningen i Odense ser man ungdomsskolen som en god samarbejdspartner til at nå ud til andre eksterne aktører i lokalområdet:

"Vores ungdomsskoler kom ind og indiskutabelt hjalp kollegerne i folkeskolen dels ved en anden tilgang til det [valgfagssamarbejdet] og et andet netværk. Det, folkeskolen ikke har gjort i så stor en udstrækning, er noget af det ungdomsskolen har gjort. De kender mange af de aktører, som er i lokalområdet, og kan derfor være brohovedet for folkeskolerne indtil noget af det, når de skal arbejde med i åben skole."

"Når vi kigger på valgfagspakken, så var nogle af de valgfag ikke opstået, hvis ungdomsskolerne ikke havde været med indover. Ungdomsskolen har faciliteterne, rammerne, ildsjæle og medarbejderne, som de kan trække ind, plus de har de andre koblinger: aftenskole, idrætsforening, ungdomsuddannelser – ungdomsskolen er brohovedet. Det gør dem vanvittig spændende. Samtidig er de et udtryk for, hvad der sker, når man bringer flere aktører sammen som har forskellige perspektiver og snitflader og samarbejdsfelter."

(Forvaltningschef, Odense Kommune)

Hos de besøgte folkeskoler har man haft samme tanker som forvaltningen i Odense. En af ungdomsskolerne største kvaliteter er deres mange kontakter:

"Ungdomsskolerne har kontakten og en anden baggrund som kan bidrage til skolen."

(Afdelingsleder, folkeskole, Kolding Kommune)

"Ungdomsskolen er en vigtig samarbejdspartner, da de har midlerne og mulighederne samtidig med, at ungdomsskolens ansatte har et professionelt virke ved siden af, hvilket betyder, at man får verden ind i skolen på en ny måde."

"Ungdomsskolen har alle kontakterne, hvilket betyder, at vi (skolen) ikke skal bruge tid eller ressourcer på først at skabe kontakten."

(Souschef, skole, Odense Kommune)

"Ungdomsskolen skaber muligheder, fordi de har kontakt til nogle mennesker, som folkeskolen ikke har i sin organisation."

(Afdelingsleder, folkeskole, Norddjurs Kommune)

I alle interviews var det et gennemgående tema, at ungdomsskolen var en god partner i den åbne skole, da den kan understøtte skolens mål om at komme ud til flere aktører i lokalområdet. Ungdomsskolen kan fungere som et brohoved, hvor man samler, koordinerer og udvikler tilbud, hvor mange forskellige aktører indgår, hvor man så derefter laver en samlet pakkeløsning til folkeskolerne. Dette er folkeskolens opgave, da de i stedet for at samarbejde og indgå aftaler med en lang række aktører får en 'færdig pakke', der er sammensat og koordineret af ungdomsskolen. Dette har man gode erfaringer med i Odense, hvor både kulturinstitutioner, ungdomsuddannelser, foreninger m.fl. bidrager til en samlet valgfagspakke, som koordineres af UngNord. Ved et samarbejde som dette, trækker man på nogle kvaliteter, som er efterspurgt af skolerne – kvaliteter man ved ungdomsskolen mestrer. Samme muligheder har man også fået øje på i bl.a. Kolding Kommune:

"Ungdomsskolen kan lave nogle helt nye valgfag, som folkeskolen ikke selv har kompetencerne til at lave eller udtænke."

(Afdelingsleder, folkeskole, Norddjurs Kommune)

Ungdomsskolen som koordinator: Arbejdet med den åbne skole kræver meget arbejde for folkeskolerne, da de skal have skabt kontakten til interesserede partnere, men ved at bruge ungdomsskolen er dette ikke nødvendigt. Ungdomsskolen har allerede mange af de kontakter som folkeskolen mangler og har erfaring med disse. Dette gør ungdomsskolen til en naturlig partner og koordinator for åben skole samarbejde på tværs af foreninger og organisationer. Derudover har ungdomsskolen et stort kendskab til både de unge men også til folkeskolen.

Eksterne aktørers bidrag til folkeskolen

Afsnittet her vil fokusere på, hvad de eksterne aktører generelt kan tilbyde folkeskolen, samt hvilke kvaliteter folkeskolen lægger vægt på ved de eksterne aktører. For selvfølgelig er hensigten med åben skole, at en række andre aktører – udover ungdomsskolen – skal bringes i spil for at sikre, at alle børn bliver så dygtige og glade som muligt.

Af eksterne samarbejdspartner nævner flere skoler lokale idræts- og fritidsforeninger som naturlige samarbejdspartnere. Dette skyldes, at disse aktører har en naturligt kobling til idræts-faget i folkeskolen. Man nævner bl.a., at de forskellige foreninger er gode til at tilbyde noget anderledes, end det man normalt ser i folkeskolens idræts-fag f.eks. bowling, selvforsvar eller squash. Det kan også være den lokale håndbold- eller foldboldklub, som kan tilbyde et andet perspektiv på sportsgrenen, end der ellers er i folkeskolen. Disse foreninger og klubber er en nem måde at få aktører ind i den åbne skole, da koblingen til skolen er lige til, hvilket gør dem til en attraktiv partner:

”Sportsforeninger er en oplagt ting og er et stort aktiv.”

(Skoleleder, Randers Kommune)

Udover sportsforeninger nævner flere også erhvervsskoler og gymnasier som en god samarbejdspartner. Uddannelsesinstitutionerne er en eftertragtet partner, da disse har faciliteter, som folkeskolen ikke har til rådighed, f.eks. laboratorier, værksteder og idrætsanlæg. Derudover er skolerne specielt interesseret i disse, da det er en oplagt mulighed for at introducere eleverne for forskellige ungdomsuddannelser, inden de forlader skolen. Et samarbejde, som kan bidrage til og sikre overgangen mellem folkeskolen og ungdomsuddannelsen. Et sådant samarbejde kan også med fordel benyttes af erhvervsuddannelserne til at præsentere elever for de mange muligheder, uddannelse tilbyder, og hvad de indebærer.

Idræts-, sportsforeninger og uddannelsesinstitutioner er de samarbejdspartnere, man fra folkeskolens side lagde mest vægt på. Udover disse nævnte folkeskolerne også banker, som en del af matematik, en kogekone hvor man har elementer fra hjemmekundskab og biologi. Den største udfordring er at tænke kreativt; i hvilke fag og i hvilke sammenhænge ville det passe ind i den normale undervisning at få en ekstern aktør ind? I Randers bemærker man, at den eneste forhindring er at gøre ingenting:

”Når man ser et behov, så få det til at ske. Folk er for det meste rare og flinke, og hvis man inviterer dem ind siger de oftest ja. Det er jo det at finde idéen – hvad kan vi invitere ind i forhold til det? Det handler om at finde interessefællesskaber og være opsøgende.”

(Skoleleder, Randers Kommune)

Et andet vigtigt element i samarbejdet i den åbne skole er, at det ikke kun er eleverne, der kan drage fordel af den åbne skole, men også folkeskolelærerne og de eksterne undervisere. Dette lagde man stort vægt på i Odense, hvor man brugte ungdomsuddannelser som eksempel:

”I de samarbejder, hvor der sidder en lærer, som skal arbejde med en ekstern, sker der en videndeling og et flow af viden fra skole ind i ungdomsuddannelsen og fra ungdomsuddannelsen ind i skolen. Vi får lavet videndeling og kompetenceløft af hinanden.”

(Viceskoleleder, Odense Kommune)

Et samarbejde mellem skole og ekstern aktør handler ikke kun om elevers læring, men også hvad man kan lære af hinanden. Ved et samarbejde er det vigtigt at huske – lige meget om det er ungdomsskole, bank, fritidsforening eller andet – at der skal være perspektiv i det for alle parter:

”Det skal skabe merværdi for begge parter. Det skal jo være fordi, at der er nogen, der kan bidrage ind i skolen med noget andet og noget mere, end man som skolelærer eller pædagog kan. Det skal give en form for værditilførelse, og det skal der også være for de parter, som man får ind i det. Det skal være en win-win situation. Og det skal selvfølgelig understøtte eleveres læring, trivsel og personlig mestring.”

(Viceskoleleder, Odense Kommune)

Folkeskolerne oplever, at de får mange tilbud fra mange forskellige aktører, og finder mange af tilbuddene spændende. Men grundet tidsmangel kan det være en uoverskuelig opgave at skulle gennem alle tilbuddene. Som nævnt tidligere er der her en oplagt mulighed for, at ungdomsskolen kan fungere som brohoved. Hvis ungdomsskolen samarbejder med en række lokale aktører, bliver samarbejdet mellem flere parter en mere overkommelig opgave for folkeskolerne.

”Ungdomsskolen kan komme med et helt samlet forløb, hvor de kan trække folk ind udefra.”

(Afdelingsleder, folkeskole, Kolding Kommune)

Vi vil i det næste afsnit beskæftige os med ungdomsskolen som partner, hvor vi vil lægge vægt på, hvad forvaltningen specifikt siger, ungdomsskolens kan løse i folkeskolen, samt hvilke kvaliteter, folkeskolen synes ungdomsskolen kan bidrage med i den åbne skole.

- **Ungdomsskolen anses for en god samarbejdspartner, da de kender de unge og har et stort netværk, så folkeskolen kan få kontakt med foreningsliv og andre lokale aktører**
- **Samarbejde med (ungdoms)uddannelsesinstitutioner giver mulighed for brobygning, videndeling og inspiration parterne imellem**

Vertikale perspektiver

I dette afsnit vil vi i stedet for, at se på tværs af fag og ungdomsskoler, zoome ind på de tre typer af undervisning; virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer, anvendelses- og produktorienterede forløb og læringsunderstøttende forløb. Samtidig beskrives, hvordan folkeskoleledere og forvaltninger ser åben skole i forhold til disse.

Virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer

I det følgende sætter vi fokus på den værdi folkeskolerne og forvaltningerne ser i at skabe virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer. Vi ser blandt andet på de udfordringer, der for folkeskolerne, er ved dette og på, hvordan skolerne har løst disse udfordringer.

Med virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer forsøger man at skabe et læringsrum, hvor man giver eleverne muligheden for at gøre deres egne erfaringer med stoffet. Med denne form for undervisning lægger man vægt på, at eleverne skal væk fra den traditionelle klasseundervisning og dermed ud og bruge deres kroppe og sanser til at skabe læring. I København giver man i forbindelse med det generelle udbud af aktiviteter i åben skole udtryk for, at eleverne, udover undervisningens faglige indhold, også opnår almen dannelse ved at komme ud af klasselokalet og ind i et autentisk læringsmiljø

"Der er det dannelsesmæssige ved at komme ind sådan et sted [Statens Museum for Kunst], at gå op i guldaldersalen og vide, at de er 200-300 år gamle, men man kan fandeme stadigvæk lugte olien, altså den her stoflighed er nogle gange svært at få ud i klasselokalerne."

(Projektleder, Børne- og Ungdomsforvaltningen, Københavns Kommune)

Udover at den virkelighedsnære undervisning skal bidrage til elevers læring om et givent stof, har den virkelighedsnære undervisning i Kolding også det formål, at den skal give eleverne en indsigt i de forskellige muligheder, som byder sig efter folkeskolen. Dette gøres ved hjælp af besøg hos virksomheder, foreninger, institutioner m.fl. Hos Kolding lægger man vægt på, hvordan denne form for undervisning især kan hjælpe én bestemt type elever:

"[De familier] hvor forældrene har høj grad af arbejdsløshed, og børnene har svært ved at spejle sig i et generelt samfundsliv, som indebærer, at man også er på arbejde, at man har noget at stræbe efter, når man tager en uddannelse, fordi det helst skal medføre til, at man får et godt arbejde. Vi har nogle virksomheder, som adopterer skoleklasserne og bliver en del af samarbejdet, hvor børnene kan komme ud på virksomhederne og virksomheden komme ud på skolen. Man får noget at spejle sig i, man får en referenceramme; hvorfor er det relevant for mig at lave uddannelsesplan?"

(Skoledirektør, Børne- og Uddannelsesforvaltningen, Kolding Kommune)

Den virkelighedsnære undervisning i autentiske læringsrammer kan bidrage til elevers læring ved at sætte læring i perspektiv af virkeligheden. Denne type undervisning kan bruges til at skabe mening for eleverne omkring den læring, de modtager, og derved motivere dem til det videre arbejde. Den virkelighedsnære undervisning understøtter ikke kun læring nu og her, men den understøtter også elevernes fremtidsplaner. Ved at præsentere dem for forskellige fremtidsmuligheder i folkeskolen kan man søge at påvirke deres fremtidsvalg og derigennem sikre, at deres første valg af uddannelse også er det rigtige.

I virkelighedsnær undervisning i autentiske læringsrammer er det oplagt at bruge de eksterne undervisere. En udfordring for mange folkeskoler er dog, at de ikke har direkte kontakt til de eksterne undervisere. I Odense har en folkeskole valgt at bruge ungdomsskolen UngNord som bindeledet mellem skolen og de eksterne undervisere da:

”Ungdomsskolen har alle kontakterne, hvilket betyder, at vi [folkeskolen] ikke skal bruge tid eller ressourcer på først at skabe kontakten”.

(Souschef, folkeskole, Odense Kommune)

Man har i Odense haft succes med at benytte ungdomsskolen som et bindeled, da ungdomsskolen i mange år har beskæftiget sig med de eksterne undervisere i fritidsundervisningen. Dvs. mange undervisere i ungdomsskolen har et professionelt virke ved siden af deres arbejde i ungdomsskolen.

Horsens Kommune påpeger det vigtige i at få de eksterne undervisere ind i undervisningen, og hvad deres passion kan bidrage med i forhold til undervisningen:

”[...] blandt andet at møde nogle ildsjæle. Nogen som brænder inden for et felt, som alle lærere i folkeskolen ikke nødvendigvis kan brænde for. Det her med at udvide deres verden, altså at livet ikke bare er at være i et klasseværelse”.

(Reformkonsulent, Uddannelses- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Horsens Kommune)

Ifølge dette citat skal man bruge de eksterne undervisere i undervisningen, da deres engagement ikke kun kan bidrage til undervisningen, men har en afsmittende virkning på eleverne og deres lyst til læring. I samme interview blev der også gjort opmærksom på, hvordan de eksterne undervisere bidrager til virkeliggørelsen af undervisningen og fagets stof:

”Altså [ved] at forbinde, at gøre undervisningen mere virkelighedsnær, og det betyder også, at man har noget teori og så afprøver man nogle ting i praksis.”

(Reformkonsulent, Uddannelses- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Horsens Kommune)

Hvis de eksterne undervisere bidrager til elevers læring og elevers lyst til læring, hvorfor bruger skolerne dem så ikke noget mere? Problemet for skolerne er, at man har svært ved at engagere de eksterne undervisere i undervisningen i folkeskolen. Hos Børn og Ungeforvaltningen i Odense nævner man, at ungdomsskolen er en god samarbejdspartner, fordi de netop er i stand til at se mulighederne for at åbne skolen op for det lokale kultur-, fritids- og erhvervsliv:

”Nogle af de udfordringer, som vores folkeskoler har i forhold til at se muligheder i den åbne skole, er noget af det vores ungdomsskoler i Odense har været eminente til. Altså koblingen mellem forskellige aktører, så kan det være noget i kulturlivet, noget i beskæftigelsesdelen og entreprenører i forskellige typer opgaver.”

(Souschef, skole, Odense Kommune)

Ungdomsskolen er god til at se koblingerne, men ungdomsskolen kan ikke alt alene. Hos forvaltninger i både Odense, Kolding og Horsens udtrykte man vigtigheden af, at dette sker i samarbejde. Skolen skal sikre fagligheden i koblingerne mellem skole og den eksterne aktør. Hvis konteksten, fagligheden og de fælles mål ikke er på plads, så skabes der ikke læring. Det er derfor vigtigt med opbakning fra folkeskolen til at udvikle forløb i fællesskab med ungdomsskolen.

- **Autentiske læringsmiljøer sætter læring i perspektiv og gør den virkelighedsnær**
- **Ungdomsskolen kan skabe kontakt til eksterne undervisere, som gør læringen mere virkelighedsnær, og hvis engagement kan motivere eleverne**

Anvendelses- og produktorienterede forløb

Anvendelses- og produktorienterede forløb ligger i naturlig forlængelse af den virkelighedsnære undervisning i autentiske læringsrammer, da begge former for undervisning søger at skabe læring gennem autenticitet. Der er her et vist overlap mellem de kategorier, som også understreges i modellen på side *. I stedet for at lære ude i de autentiske læringsmiljøer, lægger denne undervisningsform op til, at man lærer noget teori, som man derefter afprøver i praksis. Der er med andre ord tale om klassisk 'hands on læring', hvor de elever, som har sværere ved at lære gennem boglige tilgange, opnår læring ved at få hænderne på et konkret produkt de udvikler.

Hos Ung Egedal tilbyder man faget Filmprojekt som understøttende undervisning i folkeskolen. Et projekt, hvor eleverne får førstehåndserfaring med lyd, lys, billede, redigering og manuskription. Projektet giver eleverne en autentisk oplevelse ved blandt andet at inddrage professionelle instruktører og manuskriptforfattere. Ifølge en skoleleder i Egedal giver forløbet mere end bare en autentisk oplevelse:

"Det er ikke alene spændende, men de [eleverne] bliver udfordret på områder, hvor de ikke tidligere tænkte, de havde nogle kvaliteter."

(Daglig leder, folkeskole, Egedal Kommune)

Ved inddragelse af et projekt som dette i folkeskolen, introducerer man eleverne for en ny måde at lære på i danskundervisningen. Elever som tidligere ikke fandt den traditionelle danskundervisning spændende, får ved et projekt som dette præsenteret stoffet på en ny måde, hvor det først handler om at lytte og lære og derefter om at arbejde med det i praksis.

I Randers har man også gode erfaringer med fag, som giver elever mulighed for at arbejde med stoffet i praksis. Disse erfaringer er især med elever, som ikke har nemt ved at sidde stille, eller elever, som man har svært ved at få til at læse en bog. Det er elever, som lærer bedst, når de får mulighed for at arbejde fysisk med stoffet:

"Til elever som ikke er så 'bog-kloge' har man haft muligheden for at bruge ungdomsskolen, hvor de elever har kunne tage nogle hold som tilgodeser deres behov for at arbejde med hænderne."

(Skoleleder, Randers Kommune)

Anvendelses- og produktorienterede forløb lægger ligesom den virkelighedsnære undervisning op til, at man inviterer folk udefra ind i folkeskolen. Hos Børn og Ungeforvaltningen i Odense har man erfaringer med, at de eksterne undervisere er et godt supplement i skolen især i de anvendelses- og produktorienterede fag:

"[...] Man inviterer den lokale håndværker ind i design og håndværksfaget, eller hvis man inviterer den lokale digter eller musiker ind i danskundervisningen. Det er jo noget andet, de kommer med, end det faglæreren står for. Jeg tror ikke, man skal være bange for, at det udvander fagligheden i faget. Jeg ser det som et supplement."

(Forvaltningschef, Odense Kommune)

Der tegner sig et billede af, at forløb med fokus på det anvendelses- og produktorienterede er gode til at skabe autenticitet i skolen med henblik på at øge elevernes forståelse for læring. Anvendelsesorienteret undervisning giver eleverne chancen for at se muligheder i det lærte stof. De finder ud af at det er interessant og sjovt at lave film, og for at kunne lave film er det en forudsætning at have styr på genreformer, og hvilken betydning genren har. Et forløb, hvor eleverne lærer at anvende det tillærte stof i praksis. Denne undervisningsform lægger op til, at man benytter sig af eksterne undervisere. Ildsjæle som kommer med ekspertviden og interesse, som smitter af på eleverne

**Anvendelses- og produktorienterede forløb er et godt supplement
– især i forhold til elever med boglige udfordringer**

Læringsunderstøttende undervisning

Ved læringsunderstøttende er der fokus på, hvordan skolens samarbejdspartnere kan bidrage til udviklingen af elevernes personlige og sociale kompetencer. Og hvordan disse kan hjælpe eleverne socialt både i og udenfor skolen.

Randers Ungdomsskole tilbyder forløbet MILIFE til skolerne. Flere skoleledere udtrykker stor tilfredshed med forløbet, som skal bidrage til elevernes udvikling socialt og personligt og derved hjælpe dem på vej mod uddannelse, job og et godt voksent liv. Skolerne er især tilfredse med, at der kommer en ekstern aktør med et afprøvet og godt forløb, som varetager en del af elevernes sociale dannelse. Et element, som ikke vægter så meget som læring i skolen, men stadig er vigtigt og en af folkeskolens opgaver. Hvor folkeskolen har fokus på, at eleverne kan klare sig godt igennem deres prøver, så kan forløb som MILIFE og Læringscamp (Horsens) understøtte læring og bidrage til de unges dannelse. Hos en skole i Randers beskriver man MILIFE og ungdomsskolens tilbud således:

"Det er en værdiforøgelse i det tætte samarbejde, for de kan noget, vi ikke kan, og de bidrager med nogle perspektiver ind i den mere klassiske undervisning."

(Skoleleder, Rander Kommune)

Ungdomsskolerne har stor erfaring med at arbejde med de sociale og personlige kompetencer. Det er deres hovedopgave at udvikle de unges faglige, personlige og sociale kompetencer og understøtte deres uddannelsesparathed samt danne rammerne for, at de unge får et trygt fællesskab og et aktivt og udviklende fritidsliv. Ungdomsskolens hovedopgave har mange overlap med folkeskolens, og derfor giver det god mening, at de to supplerer hinanden og arbejder sammen om målene. Ungdomsskolen er kendt for at have en anden pædagogisk

tilgang til de unge, hvilket – lagt sammen med deres mange erfaringer med mentorordninger, ungerådgivning, integration, klubvirksomhed og events – giver dem et godt udgangspunkt for at supplere folkeskolen i dannelsen af de unge.

Som det også fremgår af titlen, så er formålet med denne undervisningsform at understøtte den læring, som ellers finder sted i folkeskolen. Forløb som MILIFE og Læringscamp i Horsens hjælper til elevers læring ved først og fremmest at bidrage til deres udvikling. Disse forløb giver eleverne kompetencer til at finde deres styrker og med fokus på elevernes individuelle måde at lære på. Disse forløb skal ikke ses som selvstændige forløb, men i forhold til deres bidrag til den undervisning, som ellers finder sted i folkeskolen. Disse forløb motiverer de unge til at arbejde mere ihærdigt i andre undervisningsforløb (IElevers læring i den åbne skole s. 31).

Konklusion: Succeser og udfordringer

På trods af, at de første år efter folkeskolereformen har været turbulente, så fungerer samarbejdet faktisk fortrinligt mellem de kommunale ungdomsskoler og folkeskoler omkring åben skole. Ungdomsskolen og dens partnere har formået at spille en aktiv rolle i at nå ambitionerne i den nye folkeskole, både hvad angår alsidighed i tilbuddene og kvalitet i læringen. Der er ingen tvivl om, at ungdomsskolen er en nødvendig partner i samarbejdet om åben skole; dette understøtter denne undersøgelse med al ønskelig tydelighed. I en kommunal virkelighed, hvor rigtig mange aktører byder sig til i forhold til folkeskolen, er ungdomsskolen en aktør, der kan levere hurtigt og pålideligt på to fronter. For det første kan den med sin organisatoriske struktur fungere som bindeledet mellem folkeskolen og lokalsamfundet, som koordinator for partnerskaber omkring åben skole. Og for det andet kan ungdomsskolen levere kvalitativ læring, der ikke alene tilbyder nye og anderledes rammer og oplevelser for eleverne, men som samtidig bidrager positivt til at understøtte målene i den nye folkeskole.

Vi har i denne undersøgelse forsøgt at klarlægge nogle af de aspekter, som spiller ind, når man vil skabe læring for eleverne i folkeskolen gennem samarbejde med eksterne aktører. Med udgangspunkt i syv kommuner har vi beskrevet, hvordan ungdomsskolen bidrager til ambitionerne i åben skole. Gennem en række folkeskolelederes og forvaltningschefers perspektiv er det fremlagt, hvordan læring skabes, når ungdomsskolen tilbyder fag og forløb i folkeskolen. I publikationens sidste del præsenteredes et uddrag af CeFU's rapport. Her kunne du læse deres centrale konklusioner fra undersøgelsen, samt CeFU's anbefalinger.

Vi har i denne undersøgelse forsøgt at klarlægge nogle af de aspekter, som spiller ind, når man vil skabe læring for eleverne i folkeskolen gennem samarbejde med eksterne aktører.

Blandt de centrale konklusioner fra begge undersøgelser skal det nævnes, at elever, skoleledere og forvaltningschefer som det primære noterer sig, at de anderledes rammer, som der undervises i, gør en forskel for elevernes motivation og læring. Når ungdomsskolen overtager undervisningen foregår dette anderledes end i folkeskolen, ofte i autentiske læringsmiljøer. Det konkluderes, at de autentiske læringsmiljøer skaber forståelse, engagement, motivation og læring hos eleverne. En skoleleder kalder det direkte for en gave, at eleverne modtager undervisning i andre rammer. Det er dog værd at bemærke, at det stadig kræver tid at arbejde med den bagvedliggende forståelse om, at læring kun finder sted i klasselokalet. Dette er en indsats, som alle partnerne i åben skole bør være opmærksom på.

Ikke kun de fysiske rammer bidrager til elevernes læring og åben skole, men også den anderledes baggrund og tilgang som underviserne kommer med ses som noget positivt. Ungdomsskolens undervisere kommer med andre tilgange til undervisningen end dem man ellers ser i folkeskolen. I mange forløb har man ikke udelukkende fokus på præstation eller bedømmelse, man har i stedet vægt på det oplevelsesorienterede, undersøgende og afprøvende. Undersøgelsen konkluderer, at rammeændringer og variation fra undervisningsformerne i folkeskolehverdagen har en motiverende indvirkning på eleverne.

Ungdomsskolens undervisere kommer med andre tilgange til undervisningen end dem man ellers ser i folkeskolen. I mange forløb har man ikke udelukkende fokus på præstation eller bedømmelse, man har i stedet vægt på det oplevelsesorienterede, undersøgende og afprøvende.

I forhold til den understøttende undervisning, der i denne undersøgelse primært har haft til formål at udvikle elevernes personlige og sociale kompetencer, er konklusionerne tydelige. Forløbene gennemført af ungdomsskolen formår at give eleverne fornyet tro på egne evner, samt skaber sammenhold i klassen og tryghed for den enkelte elev. Det vurderes, at dette i høj grad overføres til undervisningen i folkeskolen og dermed er disse forløb med til at forbedre forudsætningerne for læring, også i almenundervisningen i folkeskolen, og kan dermed understøtte, at alle børn kan blive så dygtige som muligt.

Ungdomsskoleforeningen

ung

Rugårdsvej 9 B, 5000 Odense C
Tlf. 66 149 149, fax 66 128 124
ung@ungdomsskoleforeningen.dk
www.ungdomsskoleforeningen.dk